

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата економічних наук, доцента Лояк Лілії Миколаївни
на дисертаційну роботу Драбик Оксани Миколаївни
на тему: «Державне регулювання пенсійного забезпечення
в контексті соціального захисту сільського населення»,
подану до захисту на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом та опублікованими працями Драбик Оксани Миколаївни дає підстави для представлення розгорнутої характеристики основних результатів дисертаційного дослідження.

1.Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Одним з пріоритетних напрямів соціальної політики держави в умовах розвитку ринкових відносин є удосконалення системи соціального страхування як основи соціального забезпечення населення, де найбільш складним та процесом, що має значення на даному етапі розвитку суспільства є пенсійне забезпечення. Необхідність створення системи пенсійного страхування, що відповідає сучасним процесам розвитку економіки та її повній відповідності ринковим принципам функціонування, вимагає глибинних перетворень усієї пенсійної системи України.

Актуальність дисертаційного дослідження О. М. Драбик полягає у тому, що сьогодні пенсійна система не в змозі забезпечити одержувачам пенсійних виплат гідне життя й тому потребує перегляду та реформування. Для України і для інших країн є актуальною проблема скорочення населення, його старіння й зростання навантаження на Пенсійний фонд України.

Заслуговує підтримки та уваги побудова роботи, яка дозволяє досить всебічно оцінити реальний стан пенсійного забезпечення, зокрема в контексті соціального захисту населення.

Актуальність теми роботи підтверджується виконанням відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності економічного факультету і є частиною науково-дослідних тем Подільського державного аграрно-технічного університету «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого та трудового потенціалу, фінансових, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті» (номер державної реєстрації 0110U005064) і «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державного реєстру 0114U007032), в межах яких дисертант дослідив пенсійну систему України та інших країн, визначено необхідність упровадження нових сучасних підходів, стратегічні напрямки державного регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення, можливості та завдання упровадження концепції соціального добробуту.

Виходячи із вище зазначеного, можна стверджувати, що подане дисертаційне дослідження Драбик О. М. є своєчасним та актуальним для економічної науки.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Поставлена у дисертаційній роботі здобувачем мета досягнута, а визначені відповідно до неї завдання – вирішені.

Наукові положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації Драбик О. М. є достатньою мірою обґрунтованими та достовірними, що забезпечено завдяки чітко поставленій меті й завданням, вдалою й продуманою

логікою викладення матеріалу. Вони є логічним підсумком всебічно проведених досліджень на основі опрацювання наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, економістів, урядовців, законодавчих та нормативно-правових актів України, офіційних матеріалів Державної служби статистики України, Пенсійного фонду України, Міністерства фінансів, статистичної звітності Кам'янець-Подільського об'єднаного управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області, наукової літератури, результатів власних досліджень автора.

Достовірність досліджень Драбик О. М. підтверджується сукупністю використаних нею як загальнонаукових, так і спеціальних методів економічних досліджень, що сприяли досягненню якнайповніших і достовірних результатів, зокрема, системно-структурний аналіз (дослідження й виявлення закономірностей, тенденцій та особливостей державного регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту населення); монографічний, порівняльний, графічний (оцінка стану пенсійного забезпечення, соціального захисту населення, показників роботи Пенсійного фонду) статистично-математичний (виявлення впливу чинників на стан пенсійного забезпечення); кореляційно-регресійний аналіз (під час прогнозування й виявлення чинників впливу на пенсійну систему-підрозділи); SWOT-аналіз (встановлення можливостей і загроз пенсійної системи України); матричний і моделювання (прогнозування основних чинників впливу на пенсійну систему); групування, конгломеративний метод для побудови дендрограми (подібність регіонів за основними чинниками).

Достовірність отриманих результатів, висновків та пропозицій підтверджується проведеними розрахунками і значним обсягом емпіричного матеріалу, поданого у роботі. Використання цих методів дало змогу дисертанту розв'язати поставлені завдання та сформулювати обґрунтовані висновки.

3. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в розробці теоретичних і науково-методичних засад, визначенні особливостей функціонування сучасної пенсійної системи, узагальненні світового досвіду,

виявленні закономірностей, нових підходів до удосконалення державного регулювання пенсійного забезпечення та соціального захисту населення, зокрема мешканців сільської місцевості в контексті євроінтеграційних перетворень.

Перший розділ дисертаційної роботи присвячений теоретичним та методологічним основам державного регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту населення (с. 14 – 83). Результати дослідження дали можливість відслідкувати економіко-історичні етапи становлення та реформування пенсійної системи України. Встановити, що державне регулювання – це сукупність інструментів, за допомогою яких держава визначає загальні правила і порядок поведінки усіх суб'єктів системи пенсійного забезпечення, їх відповідальність за дотриманням цих правил, включає методи впливу держави на діяльність економічних структур. Виокремити основні методи державного регулювання пенсійної системи України та фактори впливу на неї, визначити принципи реалізації процесу реформування системи.

Узагальнено світовий досвід пенсійного забезпечення й встановлено, що пенсійні системи європейських країн мають трирівневу систему пенсійного забезпечення, ґрунтуються на засадах страхування та адресності, удосконалено класифікацію моделей пенсійного забезпечення. Виявлено, що у розвинених країнах прожитковий мінімум пенсіонера зазвичай використовується як цільовий орієнтир, що відбиває адекватність розміру пенсійних виплат для нестрахових пенсійних схем, де виплати є універсальними. Досвід Центральної та Східної Європи повчальний і корисний для України, оскільки національні системи соціального захисту цих країн перебувають нині на стадії реформування, вдосконалення й адаптації до вимог ЄС. До прикладу системи соціального захисту в сільському господарстві іноді розробляють як інструменти аграрної структурної політики доходів.

Розкрито методологічні основи державного регулювання здійснення пенсійного забезпечення. Запропоновано запровадити коефіцієнт підвищення пенсійної виплати особам, які свій страховий стаж набули, працюючи в сільській місцевості та сільському господарстві; запровадити застосування регіонального

коефіцієнту для осіб, яким нараховано заробітну плату, менше середньої по Україні.

У другому розділі автором проаналізовано сучасний стан державного регулювання пенсійного забезпечення й соціального захисту сільського населення (с. 84 – 139). Дано оцінку динаміки рівня пенсійного забезпечення загалом, зокрема сільського населення, досліджено основні показники роботи органів Пенсійного фонду і соціального захисту сільського населення, проведено аналіз ефективності механізмів державного управління розвитком пенсійної системи України.

В ході дослідження виявлено динаміку постійного зменшення кількості пенсіонерів, зокрема на 2,8 млн. осіб у порівнянні 2000 року до 2017 та зменшення понад 30% кількості пенсіонерів у сільській місцевості за регіонами, за винятком Закарпатської, Івано-Франківської та Херсонської областей, де кількість пенсіонерів у сільській місцевості порівняно з 2001 роком збільшилась. Щодо середнього розміру пенсійної виплати спостерігається постійне їх підвищення. За результатами проведених реформ станом на 01.01.2018 року середній розмір пенсійної виплати в Україні склав 2479,2 грн. та збільшився в динаміці за 2000–2017 р. р. з 68,9 грн. до 2479,2 грн. або в 36 разів.

Порушення принципів економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів зумовило значні обсяги дефіциту та спричинило суттєву зміну структури доходів і видатків бюджету Пенсійного фонду. Набули подальшого розвитку методичні засади визначення ефективності пенсійної системи на базі компромісу інтересів усіх учасників пенсійного процесу.

Встановлено, що реалізація державної політики з питань пенсійного забезпечення здійснюється Пенсійним фондом України. Одним із пріоритетних напрямків роботи є прийом і обслуговування громадян та проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної роботи. Завдяки впровадженню нових технологій у систему обслуговування громадян та опрацювання пенсійної документації будуть досягнуті максимальні автоматизація процесів від моменту звернення до призначення і виплати пенсії, перехід до електронних пенсійних справ, відмова

від численних паперових архівів; економія коштів Фонду на утримання централізованих систем, упередження переоплат та дублювання виплат, надійний захист персональних даних, мінімізація «людського фактору», помилок, зловживань, корупції.

У третьому розділі «Удосконалення механізму державного регулювання пенсійного забезпечення для упровадження концепції соціального добробуту» (с. 140 – 194) обґрунтовано стратегічні напрямки трансформації пенсійного забезпечення п. п. 3.1). Зокрема за наслідками вивчення пенсійної системи як об'єкта державного управління побудовано її модель. Крім Пенсійного фонду до пенсійної системи включено всі зацікавлені сторони, зокрема Президента, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів, відповідні міністерства і відомства, недержавні пенсійні фонди, страхові організації, банківські установи, корпоративні, відкриті та професійні організації, органи їх управління, фізичних осіб (громадян України). Удосконалена модель сприятиме поступовому скороченню гарантованих державою пенсій, ефективному функціонуванню пенсійного страхування шляхом нівелювання впливу демографічних чинників на стабільність фінансового стану солідарних систем та примноженню пенсійних активів на фінансовому ринку, забезпечуватиме гарантію відповідного рівня заміщення заробітної плати під час настання страхової події.

За результатами прогнозування, аналізу виявлено тенденцію до зростання розміру пенсій, однак однією із причин цього є інфляційний чинник. Аналіз стану пенсійної системи вказав на докорінні проблеми у її функціонуванні, а саме зростання навантаження на перший рівень системи пенсійного забезпечення, нерозвиненість третього рівня системи недержавного пенсійного забезпечення. Автором виокремлено механізми державного регулювання пенсійного забезпечення. Проведено умовні розрахунки пенсійних виплат та запропоновано доповнення методики призначення й перерахунку пенсій шляхом осучаснення заробітків громадян за середньою заробітною платою, з урахуванням стажу та стажу для осіб, які набули свій стаж, працюючи в сільському господарстві.

Встановлено, що система соціального захисту населення представлена різноманітними соціальними програмами, які недостатньо скоординовані. Фактичний соціальний вимір євроінтеграції України насамперед стосується інституційного упровадження ключових елементів Європейської соціальної моделі. На думку автора концепція "соціальної якості" як складова концепції соціального добробуту суспільства повинна включати у себе індивідуальний добробут людини. Саме політика соціальної якості може стати дієвим інструментом для упередження загроз і мінімізації соціальних ризиків, пов'язаних як із кризою, так і з суспільними трансформаціями, що стануть наслідком виконання соціально орієнтованих завдань Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом.

Для поглибленого вивчення взаємозв'язків між пенсійним забезпеченням та чинниками, які на нього впливають, використано метод кластерного аналізу. Проведено багатофакторне групування адміністративних областей України та побудована дендрограма подібності регіонів за основними чинниками, що підтверджує тенденцію до зростання розміру пенсій, тоді як частки пенсіонерів у сільській місцевості й економічного активного населення зменшуються.

Для оцінки ефективності пенсійного забезпечення автором проведено оптимістичні прогнозні розрахунки щодо коефіцієнта заміщення пенсією заробітної плати, прогнозні видатки Пенсійного фонду України, чисельності пенсіонерів, середнього розміру пенсійної виплати та заробітної плати, варіанти бездефіцитності Пенсійного фонду через визначення відповідного рівня мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсійної виплати, ставки ЄСВ, страхового стажу та встановлено, що головним індикатором ефективності пенсійної системи для ПФУ буде збалансованість доходів і витрат ПФУ.

Отже, наведені в дисертаційній роботі Драбик О. М. обґрунтування елементів наукової новизни і результатів дослідження, винесених на захист, підтверджують відповідність висновків і результатів дисертації вимогам МОН України щодо вагомості їхньої новизни та достовірності.

4. Практичне значення отриманих результатів

Теоретичні, науково-методичні та прикладні положення доведено до рівня практичних пропозицій з удосконалення державного регулювання пенсійного забезпечення та соціального захисту населення, зокрема мешканців сільської місцевості, в контексті євроінтеграційних перетворень. Результати проведених досліджень, з метою забезпечення європейських стандартів, використовуються у підготовці заходів та практичній реалізації Стратегії модернізації та розвитку Пенсійного фонду на період до 2020 року (довідка ПФУ №31558/2 від 25.05.2018 р.). Результати наукового дослідження демографічного стану населення міста й району та впливу заробітної плати, сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування на розмір пенсій для населення використовуються спеціалістами управління під час призначення, перерахунків, виплати пенсій та допомог і сприяють підвищенню ефективності праці в головному управлінні Пенсійного фонду України в Хмельницькій області (довідка № 15554/08 від 29.12.2017 р.). Пропозиції автора з оптимізації структури органів, обґрунтування ефективності пенсійної системи України для застрахованої особи через використання коефіцієнту заміщення пенсією втраченого доходу і відповідно гідного рівня пенсійного забезпечення, використовуються спеціалістами управління у процесі призначення, перерахунків, виплаті пенсій та допомог, сприяють підвищенню ефективності праці в Кам'янець-Подільському об'єднаному управлінні Пенсійного фонду України Хмельницької області (довідка № 21321/01 від 04.12.2017 р.). За пропозицією автора, прогнозування чисельності пенсіонерів на основі врахування змін нижньої та верхньої межі вікового цензу, що впливає на збільшення зайнятості, взято до уваги Кам'янець-Подільським міським центром зайнятості впродовж реалізації програм зайнятості населення й сприяють соціальному захисту незайнятих громадян міста (довідка №1401/304 А від 14.03.2018 р.).

За пропозицією автора досягнення цілей соціального розвитку визначених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та впровадження нових сучасних підходів до вітчизняного державного регулювання в соціальній

сфері, взяті до уваги департаментом соціального захисту населення Кам'янець-Подільської міської ради (довідка № 5/20/01-04 від 23.02.2018 р.). За пропозицією автора розробка програми соціально-економічного розвитку сільського населення району взято до уваги управлінням соціального захисту населення Кам'янець-Подільської районної державної адміністрації (довідка № 432/Д від 08.05.2018 р.).

Окремі теоретичні й практичні положення дисертації використано в освітньому процесі Подільського державного аграрно-технічного університету при викладанні дисциплін «Державне регулювання економіки», «Економіка праці і соціально-трудова відносини», «Соціальна економіка», «Управління витратами», «Інституційна економіка» та у науково-дослідній роботі викладачів, аспірантів, студентів університету в системі підготовки бакалаврів і магістрів економічного факультету (довідка № 71-01-444/1 від 18.04.2018 р.).

5. Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

За темою дисертаційної роботи Драбик О. М. опубліковано 12 наукових праць, з них у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз даних – 2 статті, у інших міжнародних наукових виданнях – 1 стаття, у наукових фахових виданнях – 4 статті, 5 публікацій у збірниках науково-практичних конференцій.

Отже, елементи наукової новизни та основні положення дисертації з достатньою повнотою відображені у представлених наукових публікаціях. Вимоги МОН України щодо мінімальної кількості наукових публікацій, які відображають основні результати дисертації, дотримано.

6. Оцінка мови і стилю дисертації, відповідність дисертації визначеній спеціальності та вимогам МОН України

Дисертація є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Усі результати дослідження, що містяться в дисертації та виносяться на захист, отримані й сформульовані автором особисто. Робота написана діловою

українською мовою, без істотних лексичних і граматичних помилок. Матеріал подано у логічній послідовності, що забезпечує доступність його сприйняття.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації викладено на 197 сторінках комп'ютерного тексту, включаючи 51 таблицю, 25 рисунків. Робота містить 16 додатків. Список використаних джерел охоплює 230 найменування на 23 сторінках.

Текст дисертації оформлений згідно ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання», за структурою відповідає вимогам МОН України від 12.01.2017 р. Список використаних джерел оформлений згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм фахом спрямуванням дисертація відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Зміст автореферату та основні положення дисертації ідентичні. Автореферат за оформленням і обсягом відповідає встановленим вимогам.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому дослідження виконано на достатньому рівні, але за змістом дисертаційної роботи є зауваження й дискусійні положення, а саме

1. При дослідженні теоретико-правових основ державного регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення було б доцільно висловити авторську позицію щодо контексту соціального захисту сільського населення.

2. При узагальненні світового досвіду пенсійного забезпечення і соціального захисту сільського населення кращим для сприйняття та зрозумілим був би матеріал на прикладі порівняльного аналізу України та іншої країни світу.

3. Основні показники роботи органів Пенсійного фонду розкриті, зрозумілі, а соціального захисту сільського населення необхідно було ще частково доповнити.

4. Автором добре продумані та застосовані текстові, табличні та графічні поєднання, що значно покращує сприйняття та є зрозумілими, бажаним було би графічне доповнення по чисельності пенсіонерів у сільській місцевості (рис. 3.12 – 3.15).

5. У дисертаційній роботі досить масштабно проведені аналізи, розрахунки, прогнози, які підтверджують цінність роботи, проте в декількох випадках стислі пояснення звужують їх значущість.

Разом з тим, зазначені зауваження не настільки вагомі, щоб змінити загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, мають загальний характер і не заперечують можливість існування авторського бачення шляхів розв'язання окремих проблем при досягненні мети і вирішенні задач дисертаційного дослідження.

Загальний висновок про дисертаційну роботу

Дисертаційна робота Драбик Оксани Миколаївни «Державне регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, є самостійною, завершеною роботою, в якій викладено авторський підхід до удосконалення державного регулювання пенсійного забезпечення та соціального захисту населення, зокрема сільського населення в контексті євроінтеграційних перетворень. Тема й зміст дисертації відповідають спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством та профілю спеціалізованої вченої ради Д 71.831.02 у Подільському державному аграрно-технічному університеті.

Наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються науковою новизною й практичним значенням. Зміст дисертаційного дослідження повністю

розкриває її тему. Завдання конкретизують поставлену мету. Зміст автореферату у стислій формі відображає основні положення дисертаційної роботи.

На підставі вищевикладеного, вважаю, що дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням «Державне регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення», відзначається науковою новизною та має практичну цінність і відповідає таким чином вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 зі змінами та доповненнями, а її автор Драбик Оксана Миколаївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

К. е. н., доцент, доцент кафедри
готельно-ресторанної та курортної справи
ДВНЗ «Прикарпатський національний
Університет імені Василя Стефаника

Лояк Л.М.

ОПИС Лояк Л.М. ЗАВІРЬЮ
/Начальник відділу кадрів
Державного вищого навчального закладу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
код 02125266
" 30 " 11 20 18 р.